dr hab. Agnieszka Piskorska
a.piskorska@uw.edu.pl
Instytut Anglistyki UW
ul. Hoża 69
00-681 Warszawa

Warszawa, 21.12. 2019

Recenzja osiągnięć naukowych dr Agaty Rozumko w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie językoznawstwo opracowana zgodnie z Ustawą z dnia 14.03. 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, z późniejszymi zmianami (Dz. U. 2016 poz. 882 i 1311; Dz. U. z 27.09. 2017 poz. 1789; Dz. U. 20.07. 2018) oraz na podstawie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 19. 01. 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, wg wcześniejszych wskazówek zawartych w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 1.09. 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego (Dz. U. 196. poz. 1165).

1. Przebieg kariery naukowej i zawodowej Habilitantki

Pani dr Agata Rozumko uzyskała tytuł zawodowy magistra w 1998 r., a następnie stopień doktora w 2003 r. na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jej rozprawa doktorska nosi tytuł „Count, noncount, and collective nouns in Late Modern English".

Przez cały okres swojej kariery zawodowej była zatrudniona na Uniwersytecie w Białymstoku, początkowo jako asystent w Katedrze Neofilologii (w latach 1999–2004), a następnie jako adiunkt w Instytucie Neofilologii (od roku 2004 do chwili obecnej).

2. Ocena osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie naukowe Habilitantka wskazuje monografię pt. *Modal Adverbs in English and Polish. A Functional Perspective,* wydaną przez Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku w roku 2019.

Monografia ta liczy 592 strony i składa się z 11 rozdziałów (w tym wprowadzenie oraz podsumowanie/wnioski). Łączy w sobie omówienie anglojęzycznych i polskich badań nad przysłówkowymi wykładnikami modalności z analizą użyć licznej grupy takich przysłówków na podstawie trzech korpusów: polskiego (NKJP), angielskiego (The British National Corpus) i równoległego (Paralela).

We wprowadzeniu do monografii Habilitantka jasno określa zakres pracy i jej miejsce wśród istniejących badań, jej cel główny i dodatkowy, przyjętą metodologię badań oraz ograniczenia wynikające z przyjętych założeń. Jako motywację podjęcia badań kontrastywnych nad przysłówkami modalnymi podaje lukę istniejącą w tym obszarze, gdyż pomimo licznych analiz i kategoryzacji przeprowadzonych odrębnie dla tej klasy wyrażeń w ramach języka angielskiego i polskiego, brakowało dotychczas studiów porównawczych. Główne cele naukowe pracy określone są jako porównanie zasobów i funkcji przysłówkowych wykładników modalności w języku angielskim i polskim, oraz zbadanie funkcji angielskich przysłówków modalnych, które są punktem wyjścia dla analizy porównawczej. Cel dodatkowy pracy to przedstawienie badań prowadzonych nad przysłówkowymi wykładnikami modalności w ramach tradycji anglojęzycznej i polskiej, ze zwróceniem uwagi na różnice terminologiczne i metodologiczne oraz wynikające z nich konsekwencje. Podstawą metodologiczną analizy przysłówków angielskich i polskich jest teoria *Systemic functional grammar* zaproponowana przez M.A.K. Hallidaya, uzupełniona elementami teorii grzeczności językowej, pragmatyki interkulturowej oraz podejściami uwzględniającymi dialogiczny, interpersonalny i negocjacyjny potencjał modalności w dyskursie. Istotnym elementem podstaw teoretycznych monografii jest również pojęcie gramatykalizacji, wiązanej głównie z badaniami Elizabeth Traugott, które to pojęcie, jak słusznie zauważa Autorka, ma również implikacje dla synchronicznego ujęcia przysłówków modalnych.

Jeśli chodzi o wyselekcjonowanie danych do analizy, Habilitantka korzystała z wielu klasycznych opracowań gramatyki angielskiej, a także polskich prac

leksykograficznych i teoretycznych w celu zakwalifikowania odpowiednich leksemów i wyrażeń do analizy. Użyła następnie wymienionych powyżej korpusów do wyekstrahowania przykładów ilustrujących różne funkcje badanych przysłówków. W celu ustalenia ekwiwalencji posiłkowała się również słownikami jedno- i dwujęzycznymi.

W następujących po wprowadzeniu rozdziałach monografii Habilitantka konsekwentnie realizuje przyjęte założenia. W rozdziale drugim przedstawia pojęcie modalności i jej odmiany omawiane z perspektywy badań anglojęzycznych, a następnie polskich. Obie te perspektywy ukazane są przekrojowo, ze wskazaniem istotnych różnic a także analogii pomiędzy nimi. Szczególnie interesującym fragmentem tego rozdziału jest podrozdział 2.8, w którym Autorka omawia badania wiążące zasoby wyrażeń różnych rodzajów modalności z przyjętymi w danej kulturze wzorami zachowań werbalnych, na które z kolei wywarła wpływ historia i dominujące ideologie, a ostatnio technologie komunikacyjne. Omawiając różnice pomiędzy badaniami anglojęzycznymi i polskimi Autorka zwraca także uwagę na odmienne założenia metodologiczne, zauważając słusznie, że wybrane modele i pojęcia, które okazały się niezwykle nośne w pracach anglojęzycznych są w znikomym stopniu wykorzystywane w opracowaniach polskich, czego przykładem może być nurt gramatykalizacji. Zgadzając się z obserwacją Autorki, pragnę zwrócić uwagę na najnowsze badania Piotra Sobotki, [1] które wskazują na rosnące zainteresowanie badaczy polskich zastosowaniem tej teorii do analiz modalności epistemicznej.

Rozdział trzeci poświęcony jest przysłówkom modalnym. W pierwszej części rozdziału Autorka ponownie nawiązuje do różnic w definiowaniu kategorii będących przedmiotem jej analizy, tj. modalności oraz przysłówków. Omawia też trudności w precyzyjnym odróżnieniu klasy przysłówków modalnych od partykuł modalnych wyróżnionych przez niektórych badaczy. Przyjęta przez Autorkę perspektywa funkcjonalna pozwala uniknąć konieczności ścisłego klasyfikowania badanych wyrażeń i pragnę z całą mocą podkreślić zalety takiego podejścia. Ujawniają się one zresztą nie tylko przy ewentualnej próbie odróżnienia klasy przysłówków modalnych od innych części mowy, ale także przy kategoryzacji badanych przez Habilitantkę

[1] Sobotka, Piotr. (2019). The grammaticalization approach to an etymological reconstruction: A case of Slavic epistemic lexis. W O. Spevak (Red.), *Book of Abstracts. 52nd Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea. 21st–24th August 2019.*

przysłówków, która to kategoryzacja nie jest zamierzona jako ścisła i zamknięta, lecz jako sposób uporządkowania opisu służący określonemu celowi. W tym rozdziale Habilitantka słusznie zauważa, że testy mające jednoznacznie przyporządkować leksem do danej klasy wskazują tylko na pewne tendencje, a rzeczywiste użycia uwidaczniają, że poszczególne leksemy łączą w sobie różne funkcje, z czego wynika, że poszczególne kategorie również uznać można za funkcjonalne.

W kolejnych podrozdziałach przedstawione zostają opracowania dotyczące przysłówków modalnych stworzone przez anglojęzycznych i polskich badaczy w ramach różnych podejść – od opisowych do zakorzenionych w konkretnych nurtach teoretycznych. Rozdział kończy się przedstawieniem kryteriów wyboru przysłówków do analizy oraz wyodrębnieniem siedmiu ich klas, które częściowo oparte są na kategoriach wcześniej zaproponowanych przez innych badaczy, następnie zmodyfikowanych przez Autorkę na podstawie Jej własnych obserwacji.

Rozdziały od czwartego do dziesiątego poświęcone są kolejno szczegółowemu omówieniu każdej z siedmiu wyodrębnionych klas, które stanowią kolejno: przysłówki referujące (*reportive adverbs*), inferencyjne (*inferential adverbs*), potwierdzające (*confirmatory adverbs*), argumentatywne (*argumentative adverbs*), podkreślające/wzmacniające (*emphasizers*), wyrażające niski stopień pewności (*low confidence adverbs*) oraz przysłówki wyrażające konieczność (*adverbs of necessity*).

Struktura każdego z tych rozdziałów jest jednakowa: autorka wychodzi od zaprezentowania listy angielskich przysłówków modalnych należących do danej kategorii. Następnie omawia każdy z przysłówków, w przypadku tych o większej liczbie funkcji wydzielając je kolejno, identyfikując ich szczegółowe znaczenia kontekstowe i funkcje dyskursowe oraz ilustrując te znaczenia/funkcje wypowiedziami pochodzącymi z korpusu. W kolejnych podrozdziałach przedstawione są polskie ekwiwalenty słownikowe przysłówków angielskich oraz ekwiwalenty znalezione w korpusie równoległym, po których następuje szczegółowe omówienie przysłówków polskich. W ten sposób w ramach siedmiu grup, zostaje poddane analizie 48 jednostek angielskich i 48 polskich, w większości jednowyrazowych i kilka dwuwyrazowych. Autorka precyzyjnie omawia różnice pomiędzy poszczególnymi przysłówkami angielskimi i polskimi w ramach każdej z grup, a także dokonuje generalizacji.

Rozdział jedenasty stanowi podsumowanie części teoretycznej oraz badań korpusowych, a co najważniejsze przedstawia wnioski płynące z analizy

porównawczej przysłówków. Wnioski te odnoszą się do kilku poziomów rozpatrywanych w analizie, a mianowicie opisowego, funkcjonalnego i międzykulturowego, obejmującego również element grzeczności językowej. Stanowią one generalizacje w ramach języka angielskiego, polskiego oraz w ramach porównania zasobów obu tych języków.

W przypadku prac nad tak istotnymi i rozbudowanymi elementami systemu języka jak modalność, jednym z największych wyzwań stojących przed badaczem jest wyznaczenie kryteriów doboru danych oraz perspektywy metodologicznej do ich analizy, która pozwoli z jednej strony uchwycić istotne szczegóły, a z drugiej będzie służyć jako podstawa uogólnionych wniosków. W mojej ocenie, Habilitantka dokonała wyważonego wyboru podejścia do danych, biorąc pod uwagę m.in częstotliwość występowania danego wyrażenia w korpusach i odpowiednio różnicując rozmiar próby przykładów z danym przysłówkiem. Również wybór metodologii analizy uważam za optymalny – jak już wspomniałam powyżej, podejście funkcjonalne, które już w swoich założeniach ma wpisaną elastyczność w tworzeniu kategoryzacji, przedstawia liczne zalety i umożliwia dostrzeżenie regularności w użyciu badanych przysłówków. Model Hallidaya ma od wielu lat ugruntowaną pozycję w językoznawstwie, ale jest on dość ogólny, dlatego uzupełnienie go elementami innych podejść było decyzją uzasadnioną, również z tego powodu, że dało Autorce możliwość uwzględnienia nowszych teorii. Odwołanie do perspektywy różnic w tradycji i kulturze komunikacji społeczeństw polsko- i anglojęzycznych, o którym już wypowiedziałam się pochlebnie powyżej, nadaje monografii rys pracy wychodzącej poza ścisłą analizę gramatyczno-funkcjonalną przysłówków modalnych.

Oprócz zwiększenia stanu wiedzy na temat przysłówków, ich funkcji komunikacyjnych oraz przedstawienia przeglądu badań nad nimi, praca niesie również bardziej praktycznie zorientowane implikacje, które są wymienione w Autoreferacie.

Omawiając osiągnięcie Habilitanki nie wyraziłam wobec niego uwag krytycznych, gdyż w mojej ocenie praca ta w pełni realizuje założony i podany we wstępie cel. Oczywiście ma ona pewne ograniczenia, ale są one od początku wpisane w metodologię pracy i Habilitantka stosuje je świadomie. Krytyka oparta na stwierdzeniu, że istnieją inne, alternatywne podejścia do modalności epistemicznej i ewidencjalności niż te opisane przez Habilitantkę (przykładowo, podejścia tworzone

w oparciu o pragmatykę kognitywną) nie miałaby więc uzasadnienia, gdyż wybór podejścia do analizy przysłówków jest autonomiczną decyzją Autorki. Podsumowując, należy stwierdzić, iż przedstawiona do oceny monografia *Modal Adverbs in English and Polish. A Functional Perspective* stanowi ważny wkład w rozwój językoznawstwa, wzbogacając angielsko-polskie badania kontrastywne nad wykładnikami modalności.

3. **Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych**

Oprócz osiągnięcia omówionego w powyższym punkcie, Habilitantka opublikowała jedną monografię, szesnaście artykułów, z których trzy ukazały się w czasopismach indeksowanych w Web of Science, a cztery w czasopismach z listy ERIH oraz czternaście rozdziałów w monografiach zbiorowych. Była również współredaktorką pięciu monografii wieloautorskich. Nawet jeśli uznać, że cztery spośród wymienionych powyżej publikacji (dwa artykuły i dwa rozdziały) nie wliczają się do dorobku naukowego Habilitantki osiągniętego po doktoracie, Jej dorobek można uznać za satysfakcjonujący pod względem ilościowym.

Za dobry prognostyk można uznać fakt, że dwa ostatnio opublikowane artykuły Habilitantki ukazały się w czasopismach *Lingua* i *Journal of Pragmatics*, które cieszą się znacznym prestiżem wśród czasopism językoznawczych.

Według danych podanych przez Habilitantkę, Jej publikacje mają do tej pory dziesięć cytowań w bazie Web of Science (co przekłada się na Indeks Hirscha 2) i pięć cytowań w bazie Scopus (Indeks Hirscha 1). Jest to dobry wynik, a w świetle opublikowania ostatnich artykułów w wysoko notowanych czasopismach istnieje realna szansa na jego podniesienie.

Habilitantka dzieli swoje dokonania naukowe na dwa obszary – jeden z nich związany jest z tematem osiągnięcia naukowego i obejmuje przysłówkowe wykładniki modalności. Artykuły i rozdziały opublikowane w ramach tego obszaru przedstawiają analizy bardziej szczegółowe od tych zawartych w monografii, gdyż ograniczają się do wybranych przysłówków, funkcji, typów dyskursu lub typów wypowiedzi. Badania te rzucają światło nie tylko na funkcje przysłówków w ich

użyciu przez użytkowników języka angielskiego jako rodzimego, ale także na ich zastosowanie przez osoby uczące się angielskiego jako języka obcego. Pomimo pozostawania w tym samym obszarze, co główne osiągnięcie Habilitantki, prace te wnoszą do badań nową jakość – dotyczy to zwłaszcza prac poświęconych pogłębionym studiom korpusowym nad poszczególnymi funkcjami przysłówków.

Drugi z obszarów zainteresowań wskazanych przez Habilitantkę to frazeologia w perspektywie kontrastywnej i interkulturowej. W ramach tego obszaru Habilitantka zajmowała się głównie przysłowiami i powiedzeniami. Warto zwrócić uwagę, że wśród publikacji dotyczących tego tematu, oprócz artykułów i rozdziałów znajduje się monografia, a jeden z rozdziałów opublikowany w wydanej w 2012 r. monografii przez wydawnictwo John Benjamins został dostrzeżony i cytowany.

Podsumowując, Habilitantka publikowała prace zarówno w czasopismach indeksowanych w bazach WoS i ERIH oraz w innych czasopismach, a także w monografiach wieloautorskich wydanych przez wydawnictwa polskie i zagraniczne, ze znaczną przewagą tych pierwszych. Obie swoje monografie opublikowała w wydawnictwie macierzystego uniwersytetu; to samo dotyczy współredagowanych monografii wieloautorskich. Patrząc na publikacje Habilitantki w perspektywie chronologicznej, daje się jednak zauważyć wyraźną tendencję do zwiększenia rangi wydawnictw i międzynarodowego zasięgu prac, zwłaszcza w zakresie artykułów. Sumaryczny impact factor Habilitantki wynosi 2,153.

P. dr Agata Rozumko wzięła czynny udział łącznie w dwudziestu jeden konferencjach naukowych różnej rangi, z których dziewiętnaście organizowanych było w Polsce, a dwie zagranicą. Liczba publikacji i konferencji wskazuje na to, że Habilitantka była i jest dość aktywna w zakresie upowszechniania swojego dorobku, choć dobrze byłoby, gdyby wzrosła liczba Jej wystąpień na forach międzynarodowych. O Jej rozpoznawalności w środowisku świadczy fakt wielokrotnego powierzenia Jej do recenzji artykułów do czasopism i książek, w tym *Journal of Pragmatics* oraz *Pragmatics and Cognition*.

P. dr Agata Rozumko nie wykazuje w swoim dorobku kierowania projektami naukowymi finansowanymi przez Narodowe Centrum Nauki lub instytucje o podobnym statusie. Brała natomiast udział w projekcie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku w ramach Programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w ramach którego prowadziła badania zwieńczone wydaniem monografii zgłoszonej jako osiągnięcie naukowe w niniejszym postepowaniu habilitacyjnym.

Praca naukowa Habilitantki została dwukrotnie wyróżniona nagrodą Rektora Uniwersytetu w Białymstoku, który również dwukrotnie przyznał Jej łączną nagrodę za osiągnięcia na polu naukowym i organizacyjnym, a także stypendium naukowe na okres dziesięciu miesięcy.

4. Ocena dorobku organizacyjnego, dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

Na wstępnie oceny działalności naukowo-organizacyjnej Habilitantki wspomnę o założeniu czasopisma *Crossroads. A Journal of English Studies* i pełnieniu w nim funkcji redaktor naczelnej oraz pracy przez okres trzech lat jako sekretarz redakcji pisma *Idea. Studia nad strukturą i rozwojem pojęć filozoficznych*. Pełnienie tego typu funkcji jest pracą czasochłonną i często żmudną; można uznać ją w dużej części za wkład w rozwój jednostki organizacyjnej zatrudniającej Habilitantkę. Podobny charakter ma organizacja konferencji, którego to zadania Habilitantka podejmowała się w różnych rolach sześciokrotnie.

Wkład P. dr Agaty Rozumko w funkcjonowanie i rozwój macierzystego wydziału i uniwersytetu polegał również na piastowaniu stanowiska Prodziekana ds. Nauki przez okres dwóch kadencji, udziale w pracach Senackiej Komisji ds. Nauki w czasie sprawowania tej funkcji oraz pełnieniu obowiązków zastępcy kierownika Katedry Neofilologii w okresie 2007-2008. Habilitantka była również członkiem kilku komisji wydziałowych.

Jej działalność pozanaukowa związana ze współpracą uniwersytetu z partnerami zewnętrznymi wiąże się również z udziałem w projekcie „Białystok – dobre miejsce do studiowania" mającym na celu wyrównanie szans edukacyjnych oraz pełnieniem funkcji Pełnomocnika Rektora Uniwersytetu w Białymstoku ds. komercjalizacji badań naukowych. Habilitantka była także zaangażowana we współpracę z przedsiębiorcami w regionie oraz pełniła funkcję przedstawiciela Uniwersytetu w Białymstoku w Polskim Komitecie Normalizacyjnym.

Działalność Habilitantki na polu organizacyjnym zyskała uznanie Rektora Uniwersytetu w Białymstoku, który czterokrotnie przyznał Jej za nią nagrodę. Oprócz

tego, została nagrodzona Medalem Komisji Edukacji Narodowej za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania.

W ramach pracy dydaktycznej, P. dr Rozumko prowadzi zajęcia ze studentami zgodnie z profilem prowadzonych przez siebie badań. Sprawowała również opiekę naukową nad dużą liczbą licencjatów i magistrantów; liczne prace licencjackie i magisterskie recenzowała. Była ponadto promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim p. Violetty Elżbiety Boreckiej, której rozprawa nosiła tytuł „Interferencja interlingwalna w nauce języka angielskiego. Analiza błędów leksykalnych i gramatycznych w wypowiedziach pisemnych polskich uczniów klas maturalnych". Obrona tego doktoratu odbyła się w roku 2018.

Habilitantka należy do dwóch stowarzyszeń naukowych – jednej krajowej (Polish Association for the Study of English - PASE) i jednej międzynarodowej (European Society for the Study of English - ESSE). Część konferencji, w których brała udział była organizowana przez te stowarzyszenia.

Istotnym elementem kariery habilitantki jest odbycie stażu zagranicznego w Uniwersytecie w Cagliari we Włoszech, gdzie prowadziła wykłady dla studentów w ramach program Erasmus+.

Habilitantka nie przedstawiła znaczących osiągnięć w zakresie popularyzacji nauki. Wspomina jedynie o udziale w debacie związanej z publikacjami w systemie Open Access, do której została zaproszona jako redaktor naczelna czasopisma *Crossroads. A Journal of English Studies*. Z drugiej strony, niektóre działania wskazane jako udział w projekcie związanym z wyrównaniem szans edukacyjnych można zaliczyć jako osiągnięcia popularyzatorskie.

5. Wnioski końcowe

Monografię dr Agaty Rozumko pt. *Modal Adverbs in English and Polish. A Functional Perspective* oceniam wysoko. Jest to dobrze zaprojektowana i zrealizowana praca, która zwiększa wiedzę na temat angielskich i polskich przysłówkowych wykładników modalności, sposobów ich opisu oraz możliwości wykorzystania korpusów w badaniach funkcji komunikacyjnych jednostek języka. Ma ona również potencjał do wykorzystania w bardziej szczegółowych studiach oraz pracach o charakterze aplikacyjnym. Również pozostała działalność naukowa Habilitantki prowadzona po uzyskaniu stopnia doktora zasługuje na pozytywną

ocenę, zwłaszcza kiedy weźmie się pod uwagę mające miejsce w ostatnich latach zorientowanie Habilitiantki na publikowanie w czasopismach cieszących się międzynarodową renomą. Jej działalność dydaktyczna, oraz organizacyjna także wskazują na to, że Habilitantka jest zaangażowanym i aktywnym pracownikiem naukowym.

W związku z powyższym stwierdzam, iż zgłoszone przez dr Agatę Rozumko osiągnięcie, czyli monografia *Modal Adverbs in English and Polish. A Functional Perspective* stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny językoznawstwo w rozumieniu przepisów wymienionych w nagłówku niniejszej recenzji. Wraz z pozostałymi osiągnięciami Habilitantki w zakresie działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej stanowi ono podstawę do nadania stopnia doktora habilitowanego.

Agnieszka Piskorska

A Piskorska